

CSÍKI LÁSZLÓ

Elhallgatások

MAGVETŐ KÖNYVKIADÓ

BUDAPEST, 1989.

ISBN 963 14 1466 3

TARTALOM

(Te a mélységet a gondolatokban keresed)..... 5

A jelenlét

A tenger ajakán.....	9
A visszacsapó ág	13
A kép	14
Távoli tavasz.....	15
Titkos jelentés.....	16
A mérték	17
A test homálya.....	18
Légszobor	19
Napszak, évszak, más világ.....	20
Fordított arány	22
Puha körmével egy gyerek	23
A parányi vadállat	24
Újra, újra.....	26
Harctér.....	27
Még Kosztolányi is.....	28
A homokvár kísértete, avagy a Madách-maradék	30
A jelenlét	32
(Ez olyan, mint egy vers, vagy kettő).....	33
Háló	35
<i>A szerelő</i>	37

Az alkalom

A keresztelő.....	51
A monológ.....	53
Töredék.....	55
A vers gyerekkora.....	58
A vízlakók.....	59
A hely.....	60
Magán-vers.....	62
Az alkalom.....	64
Levél a karácsonyi szeretetről.....	67
A kapu és az út.....	68
Délszak.....	69
Embertelenül.....	70
Tűzben, képzeletben.....	71
A szélek és a végek.....	73
Menekültek, avagy A tagadó forma.....	75
Szilveszteri ballada.....	77
Ránk szakadt patyolat.....	79
Ómódi ballada.....	81
<i>(Te a mélységet a gondolatokban keresed)</i>	83
<i>A nyelv kegyelmi állapota</i>	85

*Te a mélységet a gondolatokban keresed.
Ő a mélységet kurvákban véli feltalálni.
Amaz gyártásokat hallgat,
fivére véres zsigerekbe vágja a szikét.
Egyik barátom olyan mélyre ásott önmagába,
hogy kilyukadt végül és kifolyt,
már csak bábgyűző.*

*A szenvedélyek, a bűnök, a szerelmek, a háborúk
ilyen furcsa alkalmakat kínálnak nektek.
Ilyen helyzeteket teremtetek magatoknak.
Én halkán lebegek csak, nem érdekel,
mekkora utat kell megtennem,
amíg leérek és elnyugszom a fenéken.
De süllyedek, egyre süllyedek, az az igazság.*

A.jelenlét

A TENGER AJAKÁN

1

Nem láttam a tengert fél élet óta,
keserű szaga, kovaszíne már idegen,
kinccsel, kacattal teli boltja
hiába nyit ki minden reggelen.

A hullámokon, régen, átsütött a fény:
lebegő embertesteket és halakat
mutatott, kínált ajándékként
tündöklőn az égi kirakat.

Millió furcsa, átlátszó edényt
görgetett és tört széjjel a mély,
óriás üvegraktár volt az a tenger,
pohár vörösbort öntöttem belé.

2

Egy gyékényen a dinnyéskofákkal,
szederfa alatt a sárga porban,
négy pópával cimboraságban,
leitatva és felkaroltan
idegenek barátja voltam.

Lipován, török és román:
a Duna ajakán szűkös falatok,
az áradó tenger bolondja mind,
akit a Delta sara fog.
Aki lehetek, köztük az vagyok.

Csaló hajósok, orvhalászok,
rendőrverő kolbászárusok,
nádvágók és hóhányók között
a tenger szele dagálykor átzuhog.
Én idegen szavakat árulok.

De miféle szél fúj és sodor,
hogy vékonynak érzem magamat?
A síbolók itt emberebbek nálam,
a rima asszony mód ennem ad,
elalszom melle, a kis ég alatt.

Más világba vihet át egy csempész,
könnyen kínál pénzért új partokat.
Kitölti bennem hiányaim a tenger,
és vele szökve magába fogad.
A teljesség ez. Lehet, hogy áldozat.

3

Átjött Ioachim, a kacska halász,
hordógörgető vőfély és obsitos.
Túrta a nádat, nézte az eget, mint
falu bolondja, és azt mondta: fos.

Az isteni szart néztük hát az égen,
az alkony elkente, lecsurgott a nádba.
Tudta Ioachim, hogy bármit beszélhet,
az egyetlen szót már ő sem találja.

Jöhet, fújhat a tengeri szél a
messzeség felől, fehérre vásva a nádat,
bújhat a lopó szélről vörösen, nád tövén,
arca kivirít. Hihetetlen ő.
Szinte szép a rengetegben,
gyilkolásra kész.

De a csizmát ha megtölti a víz,
súlyos lesz a futás –
mondom a nádvágó deltái menekülőnek,
oly ostobán, mint ki a tenger sose ölelt.
Hej, a víz megokosít, ha benne elmerülsz s amikor...
De csak azután.

Micsoda ház ez! Rengő padlatával,
változó egével folyton munkára fog.
A szentlélek jött sivitva délről,
minden kilincsre ráfagyott.

Ne érintsd meg a somfa ágát,
ne próbáld megfogni a téli fényt:
leszakad és lanyhán lóg a bőröd,
elhagyott félpár kesztyűként.

Bármilyen érsz, kilincsként billen,
titkát tárva elfordul a nádfal,
ajtókként kinyílnak az arcok,
szembemehetsz a gyönyörű halállal.

Tükörképedként jön feléd a vízen,
akár egy Jézus, ámde vértelen.
Puszta ragyogás ez, semmi több,
vagy maga a tiszta, igazi félelem.

Ez visz át, a félelem vagy álom,
amikor testtelenné oldanak:
árnyék sincs már azon a határon,
megfoghatatlan az egyként száz alak.

6

Az anyagba szorult lélek ilyen
érinthető és megfoghatatlan,
végtelen, mégsem parttalan.
Lebegtem büszkén a dús semmiben,
elvesztem benne számtalan alakban,
és kigondoltam ízenként magam.

De nem hittem semmit, bár igazat,
azt sem, hogy vagyok éppen.
Érezni jó volt, de tudni kín.
Levegőt kértem a víz alatt,
és nélküle magamtól felértem
a felszínig a mély habjain.

A VISSZACSAPOÓ ÁG

Most
mikéntha mindent először látnál,
mindent tudnál azokról mégis.
Szemedbe csapódik a táj,
akár faág, mely előbb az ösvény más vándorai
után hajolt. Hol vannak ők?
Hova jutsz te, ha mindezt megismered?

Mikéntha forró bozót tépne ki
belőled darabokat, mikéntha minden
ismeretet egy részeddel viszonznál,
itt hagyod magadat rendre, elfogysz a tudásban,
megszerez a táj, amint megszeret.

Mikéntha találkoznál a látványok mögött,
a valóság színfalai, a tükörkép hátába kerülve
a test-fosztottakkal, akik túljutottak.
Mit mondasz nekik, amit nem tudnak ők?
Milyen szavakkal? – hiszen a szavak is
a látvány tartozékai. Az igazi tudás
te magad vagy, ott, ahol testtelenül élhetsz,
ezer alakban mikéntha azonosan.

A KÉP

Az erdőben óriás tükör állt,
nem mutatott fűvet, fát, eget,
egyedül engem láthatott volna,
amint étlen, szomjan, évszakokon át
vándorlok benne, hómezején.

Téli fény áradt ebből a tükörből,
körben gyantás zöld lombok, levelek,
otthonos hazai rengeteg,
az erjedő tenyészet gyönyörűsége,
melyben tévetegen kerestem
egy bárányt, vagy valami mást.

És ott állt ez a végtelen tükör,
akár az élére állított ég egy szelete,
hideg ragyogással: maga volt mindaz,
amit visszavetített volna.

Amikor rátaláltam és mohó csodálkozással
vártam belőle képemet,
szembetűntél velem Te.
Valójában egy meztelen nőalak állt ott,
és én nem voltam sehol.
Láttam pedig hajad dermedt lobogását a képen.

TÁVOLI TAVASZ

Azon a fán most egy másik fény ragyog,
egy másik ágon idegen rügyek,
ismeretlen fajú bogár indul és zsizseg,
délszaki vulkán repedéseit mintázza a törzs,
fa kérge nő, föld kérge omlik.
Elsodródott társának lenyomata minden,
tested nyomában a kertben megfagyott eső –
a megkettőzött világ világán
távoli rengés zeng a levelekben.
Langy árnyékban áll ott szép alakom,
lombra néz, ágat tapint, bazsalyog,
mint aki mindent elfelejtett,
és visszavágyik ide, hozzám.

TITKOS JELENTÉS

Galamb burukkol, s hiszem, hasam korog.
Csurognak az égen konok vörösborok.

Vadmadár rikolt, s mintha a tudóm sípolna.
A körtefa-korona már kalitka-forma.

Hallom, hogy hullik a lomb, s nőnek a hangok.
Hűlő szilvaízfőző üst reze pattog.

Kaporköteg inog egy ázott madzagon.
Kibéleli szájam az illata, érzem és hagyom.

Némán áll a domb: árnyéka sötét tükörében.
Beköti szemem a szél, látok s talán mégsem.

Nekikönyöklök színtelen, kifakadt lágy falaknak.
A levegő bezárul, mint poros kamraablak.

Idegen tájakról veri az úti fát az orkán.
Ikrás piros belét mutatja, reccsen a bordám.

Gyümölcstolvaj fut, vagy csak a szívem dobban.
Felsért minden, tehát minden *éppen ott* van.

Szerveim külön-külön pontosan jelentik,
miféle fojtott őszi sajtós zeng itt.

A MÉRTÉK

Legyenek hegyeknek korai borai,
legyen bár síksági őszi csiger,
okos aszú vagy sima leányka:
botor, aki beéri kicsivel.
Én vagyok a mérték, nem a liter.

Jaj, amikor a világ megtelik velem,
minden zuga egyszerre világos,
meglátszik a pince ósdi kincse,
alját mutatja csúcson a város,
gyerekhangon vén angyal kiáltoz.

Látom, a föld forog, a hernyó gubózik,
hallom, hogy hallok, érzem, hogy érzek,
magam vagyok, s értek franciául.
Egy özvegy ring: csupa ifjú részlet,
és mindenik ölelésre késztet.

Mindenütt helyem van, belakom és élem,
a női zamat csontig átítat,
énbennem is helyet talál minden,
a tél, a vér, a hit – haláliak.
Ámíts és kímélj, duhaj áhítat!

A TEST HOMÁLYA

Meghasad az őszibarack gömbje, sugaras
sárga és bíbor húsában ellakhatsz újabb
ezer évet, fektédben öledbe véve magját,
keserédes nedveit belélegezve, beleforrhatsz.
S mikéntha szemeddel látnád halk gyönyöröd,
szemedet elfelejted, boldogan vakulsz, készségesen.

Saját zamatában fürdőző, mást se váró
tudatlan bölcseletével elborít, átítat, mégse oktat,
magadra hagy a vággyal, az majd kitanít.
Ezeréves újabb heverésed a gyümölcs mélyén –
az erjedés csöndje, a mézzé vált földmélyi sók,
a sötétben színt termő napfény világa körülötted,
a test homálya s a termékenység csontburka,
a kívülről áthatolhatatlan, a belső erőre gyöngéden kinyíló,
ez a láthatatlan mozgás, növekedés, és semmi egyéb,
örömmre reményt, reményhez erőt ad,
míg asszonyi illata pácol, és elkerül a szél.

LÉGSZOBOR

Ez az a puha, nikkelszín délelőtt,
a szív, a szó kihagy és helyükön
meleg lég magaslik, mint húsos beton,
az ugar talapzatára épül, lerakódik
a mai nap emlékműve: önmaga csak.

És bizony az este, mint lepel vagy részlet,
ráborul, elrejtve betetőzi – kész.
A múltékony teljesség vakít és elaltat.

Holnapra üres a hely, leomlik s szabad.
Bűvészkendőként, bizony, ha lebben a sötét,
új Kőműves Mikes Kelemenekre
vár a saroglya és a sík kanál.

A várakozás vár rájuk.
a levegőt formázó véső és egyéb.

NAPSZAK, ÉVSZAK, MÁŠ VILÁG

Napszak

A lemenő nap a vizek fölött átköltözteti
dolgainkat árnyuk mentén egy más világba,
ott vár kivetült képük, és reggel visszatér.
Éjjel ugyan mivé változik át amott, hogyan él,
kik sorsának díszlete az itthoni táj,
meghitt tárgyaink miféle idegen kézen kopnak,
kifélék rontják el másnapra mindannyiszor,
környezetünket ki szennyezi be virradatra?
Felkel a nap odaátról, fénye utolér,
mint lassú öregség a gyors fiataalt.

Évszak

Mintha megcsókolnánk helyén a Holdat,
gyermekül a fagyot magát,
mely ezüst kilincsként magasan ragyog:
ajkunkról leszakad a bőr,
egy más évszak tapétájaként
megtapad álomi életünk színhelyén,
egy boldog szoba falán, érzékenyen,
s nem bírjuk megcsókolni már szeretőnket
a megépített és vágyott rejteken.

Más világ

Ott vagy hát végre, hova az álom szoktatott
s az éhség, a fájdalom káprázata, a gyász.
Közepén szürke ikrás derengés, szélein egyre világosabb,
sehonnai fényesség, hangtalan pezsgés ez a tér.
Senkit nem látsz a tieid közül, csak érzed
tapogatózó suhanásukat, testtelen érintésük
átfordít, pörget, taszít egyre bennebb,
feloldódsz, elkeveredsz, homályló fénné válsz magad is,
már vágyódni sem mersz-bírsz utánuk,
és látni sem akarsz. Magadat itt úgysem nézheted.

Miképpen mondjam el? Szavak nélkül lehetne csak.
Semmi nincsen itt, de minden ismerős.
Egyetlen sóvárgás vagy mégis, mikéntha
létezne odább újabb tér, terjengő állapot,
léteznének tárgyak, melyeket odahagynál,
valami boldog távoli veszély, biztonságos nemlét,
érezkelhetően, de emléktelenül.
Senki sem vagy itt, önmagad társa mégis,
megszámlálhatatlan, akár a fény.

Nincs véged, a kezdet sem te vagy,
öröklétszerű ez a pillanat.
Nincsen kijárat, és nem vagy bezárva,
nincsen fiad, és nem vagy árva,
éppen csak megtaláltad, halálon innen,
a helyet, hol semminek helye nincsen,
s ahonnan, a halálon túl már,
önként nem szabadulnál.

FORDÍTOTT ARÁNY

Túlél engem minden, mi tovatűnt,
megvan valahol, előhívható,
s majd benne én, homályos parány, makula
megjelenek világi helyemen,
csodálom hiányom, egy részét betöltve.

PUHA KÖRMÉVEL EGY GYEREK

Puha körmével egy gyerek
kipiszkált testemből, mintha
egy nagyobb testben lettem volna
éteri puskagolyó,
és szabadultan és vértelenül
és magamon kívül igazán
a magasból néztem
amint elesek,
összes húsom a földre hull,
akár levetett katonaruha.
És akkor azt mondta: te velem vagy,
mert nem vagy már te sem.

A PARÁNYI VADÁLLAT

Elvadítottam, lehet, egy sejteted,
most lesben áll bíbor rejteken,
zúg benned a rengő rengeteg,
s ő talán az én szavamra vár csak,
érzéketlenül, önzőn és éhesen,
mint én, testedből kiűzött fele társad.
Egyet mozdulj, szépet akár, és támad,
halálra mar a parányi vadállat.
Szólj, vele ne ártsak,
kérj, s megfékezem.

A mohó egészség ez maga, lehet,
csak törvénye más: csupa ösztön, éhség,
társait felfalja, míg holtig jóllakik.
Magyarázzam tovább a szenvedély szenvedését? –
ki velem képzelte el, épp neked:
mintha ellopnám a kedves dolgaid.
Úgy ülnél akkor az üres szobában,
mint kinek lába sincs már,
miközben egy egész vert sereg
neved kiáltva, a hóban odakint állt.

Lehet, hogy enyém az a sejt tebenned,
vércseppem csöppje, állati –
azért kellene bár csak azt szeretned,
hogy jó részeddé tudjon válni,
s a lüktető kusza rendben énvelem
az védjen, mi bánt: a félelem.

Hagyj szeretni téged, csak annyi időre,
hogy megszeliđítsem egyetlen sejtet –
én eltalálok hozzá akkor is, ha tán
idegen léleké az a testi rejtek.
Nélküled úgy kitanított engem a hiány,
hogy nem érzek s nem felejték.
De könyörgök, ha kell, egy állatnak is érted,
feltalálom hozzá én a szavakat.
Nem lehet esztelen lényé az ítélet,
tudatra kínzom, hogy megértsen,
hiszen hozzám hasonló, tudatlan a vad,
s az Isten ő mégis, és talán mi mégsem.

ÚJRA, ÚJRA

Szeretnél, leány? Lehet. Hagyom. Szabad.
Veszítettem annyit, hogy van bennem helyed.
Ha elborítanál végre! Teljességed
magzatvízként befogna. Nem lélegeznék.
A véred innám. Nem tudnám, hol vagyok.
Nem is érdekelne. Elhinném. Léteznék csupán.
Kitöltenélek. Tebenned én, s te bennem...
Jó így. Halálos, ahogyan kell az,
s ahogyan elmondható. Írom, látod-e?
Az összetartó burkot feszítem.
És ellenkezőleg. Bele soha se férek.
Ez az. És semmi több. A legtöbb ez, mégis.
Azon kívül, kívülünk van a való. Abban állok.
Kint, egyre kinnebb. Nézek.

HARCTÉR

El tudom mondani már neked a mezőt.
Most jegenyék lengnek szélein, rostos fű növi.
Ősz van, persze, rég, az összes kellékekkel,
sárba simul a sikanyós levél, égbe száll a pára.

Több méter mélységig elmesélhetem.
Fegyveres halottak fekszenek ott,
átmossa őket a talajvíz, be a falusi kutakba.
Szablyájuk, bordájuk lapos, pengeéles.

Írhatnék ide erről egy hasonlatot neked,
talán tetszene – vigasztalna legalább.
De a szablya nem lehet soha
tizenötödik valódi bordája senkinek.

Eszerint a halottak történelmietlenek.
Azt tudom, hogy maguknakvalók. Sose másokéi.
Folytatnám ezt, de végül úgyis beírom magam közéjük,
megtalálhatsz. Neked azonban nem kell rólam írnod.

MÉG KOSZTOLÁNYI IS

megh. 1935. november 3-án

Szűkölve félt ő is, de szépen a végén,
nem szégyelte már a fájdalmakat,
zöld tintával írta le a halált annyiszor,
amíg elhitte magának. Úzte és odahozta.
Kint a kórházkertben falevelek hulltak,
benn a fogak. Kioperálták szájából az aranyakat.
Meg kell lennie valahol annak a kincsnek, a végső
elszámoltatásnál, egy ősszel, majd előkerül.

Titkosrendőrként követte csendben a végzet,
lehallgatta az élethossz beszédet,
nyomába lépett, könnyű lányokba, még könnyebb
morfiumba bújt.

Beszervezték az őrangyalát. Ő
felemelte kezét és azt hitték, jelt ad,
elszálló álmot próbált tapintani pedig.
Megenni akarta a látomást, bizony Isten,
s az Istent is vele, ki ott ül mindig a tálban.
Léteznek ilyen lények és világok,
éppen csak nem hihetők ma.

Forradalmat szervezni a semmi ellen,
szavakból ráadásul? Az anya-
nyelvet uszítani a halálra,
ezt a gyönyörű gyöngye sereget –
az érzeteket mint gondolatokat ajzva?

Asztal helyett az asztal gyűjtőfogalmán
teríteni ünnepi vacsorához, és falni, falni, falni
a hús, a leves, a répa, a paszuly szavát,
fog nélkül, fejetlen, test-fosztva már,
hogy mindegy legyen végül: élünk vagy halunk,
ha elvezettük forradalmunkat szakadékához.
S hullásunkkal végül úgy feszíteni szét azt,
mint anyaölet a születéskor. Vesztünkhöz legalább
annyi hely maradjon, amennyit világra jövetelünkkor
kiszorítottunk magunknak.

Százhárom kilós angyal bukik így,
elhagyva teste felét,
és hangtalan visít.
Ő vagyunk mi ketten: te meg én a kéjben,
ámde hangosan.

A HOMOKVÁR KÍSÉRTETE,
AVAGY
A MADÁCH-MARADÉK

Most az északi szélre figyelj csak, kitarja szárnyát,
Csesztve felől kel útra, együtt a téli sötéttel,
megtalál szobádban egy könyvre hajolva a város
hűlő falai közt, elijeszt és visszacsábít lidércként,
idő illata tollán, hideg úti por selyem-szaga,
a fagy kékes fényével megvilágítja szemed,
remeg a tárgyak árnyékokkal kettőzött rengetege,
kitágul, messze-dereng cellád, foszlik a téglá,
előmlik, szétterül a sziken, hold-színre válik minden,
határát veszti, bizonyosságát, sivatagokba belesimul,
elcsitulnak a hegyek, a romok, síkra vetülnek,
mint mikor feltársz egy óriási könyvet s betűi
összefolynak előtted,
az létezik már csak, amit képzelünk, vélni vélünk
egy messze sugallat szerint, mikéntha
mások álmát látnánk és benne magunkat,
fejünket emelve a vágyott, az emberi lényeggel felérő
magasságba,
ritka levegője fullasztva bódít, holt tökélyünk
előérzete elemészt,
kapaszkodunk mégis a tündöklő, a szórtan gyönyörig
amelyet ocsudóban mindannyiszor megtagadunk,
csak emléke szoktat egy másik lény kezéhez, képzete
kísért
és kínál sose-hallott szavakat idegen szájból,
kettőzi kicsiségünk, amíg a dac s a félelem
nagygyá lenni nem kényszerít megint valaki mással,

boldogan hullni vele újra meg újra a lapályra, a védő,
elrejtő homokszemek közé, elkeveredni ott a melegben,
várva az isteni kézre, hogy várakat épít belőlünk,
hegyeket állít, újrateremti az elveszített földi alakzatokat,
egyetlen szál gyertya világít rájuk a távoli észak felől,
egy falusi ház ablakából, ahol sötét szél
zörgeti a kéziratos könyv lapjait, s egy kicsi ember
bámulja saját, betűket író, didergő kezét.

A JELENLÉT

Nézel csak, egy körtefából, egy injekciós túból.
Csak nézel, s én téged rejtezni sem láttalak.
Ne hidd, hogy megzavarsz, szeretek én minden
természeti formát, elviselem az összes tárgyat.

Ma délután elhallgatott a rádió egy percre,
ilyenkor nálunk forradalom készül, az emberek
mély lélegzetet vesznek, egyszerre mind.
Egyedül én tudtam, hogy te küldesz jeleket.

Hangtalan hang hangzott egy dobogón. A düh,
a remény ilyen néma és kitartó. Az ablak
felfénylett fehér árnyéktól, és csak én beszéltem:
Kérlek, keress engem, de maradj magadnak.

Ott hevert, persze, minden körém gyűlt tárgy,
száz papírlap, család, váza, furcsa formák.
Nagyon messze állt a körtefám. Néztem a falon át,
meztelen ága a kertben hogyan hajol rád.

Télre fordult. Egy szúnyog mégis átszállt a szobámon.
Jól van, mondtam. Megvagyok. De megengedem:
félthetsz.

Apám vagy fiam légy, mindegy. Sajog s jólesik.
Te sem menekülsz, mert már én is nézlek.

(EZ OLYAN, MINT EGY VERS,
VAGY KETTŐ)

*

Nem ihatsz te bort mások helyett, nem
elcserélhető mámor, sem csömör,
és nélküled is tovább él a szó –
maradj magadnak, remélj, tündökölj.

Szerethet egy asszonyt száz férfi, de
másként rázza őket a szenvedély,
és soha úgy, hogy egymást is szeretnék –
maradj magadnak, tündökölj, remélj.

A bűn sem lesz kevesebb, se több
az öröm, mit vállalása adhat,
ha a világból részed kiveszed –
tündökölj, remélj, maradj magadnak.

*

Megjavítják a rossz lőrét a barátok,
egymást gerjeszti mámor és gyönyör,
fog rajtad a jó szó is, akár az átok,
magával ragad, remélj, tündökölj.

|

Száz nő szerethet, a férfiak kiötlük,
míg ezer felé ránt a szenvedély:
egyetlen szerelem álmodja a többit,
magával ragad, tündökölj, remélj.

Ha betölt az öröm, a bűnnek kevesebb
benned a hely – bízd rá, hagyd el magad,
kiálts, ha a világból részed kiveszed,
tündökölj, remélj s magával ragad.

HÁLÓ

Megfogni nem bírod, hiába vetsz tört.
Eltalálni nem lehet, úgy suhan,
mindenfelől.
Hálót fonsz: hasonlatok, körülírások szövődékét
feszítéd minden útra.
Leselkedsz éhesen, kialvatlanul a bozótosban,
hogy talán fennakad, s bár holtában ragyog.
De nincs sehol, mert ott van mindenütt.
Ráébredsz minden harmadnapon:
csak kusza műved jelzi,
hogy létezik valami,
megfoghatatlan, elpusztíthatatlan.
Üres hálókkal tele a sűrű,
és ezektől egyre sűrűbb, járhatatlanabb.

A szerelő

Felforgatókönyv, 1984

Legkedvesebb íróbarátainak

*Azt szavalják, feladat kell nekik,
hanem halálra válnak céltalan;
s hogy éljen a kötelesség.
Lakkpapucsuk orrán nézik esetájt a napfényt.
Amott meg... Amott meg amott van.
A népet is megmentenék imitt-amott.
Ahol elérhető. Sőt, a végeken.
Csakhogy a nép földön ül, nem fotelban,
lábujjai közül piszkálja a bűdös sarat
az őszi tarlók szélein,
itt ül, ott ül, saját izzadtságával zuhanyoz –
egynapi lemosott munkakosszal feltölthetnének a Balatont.*

„Miközben az olvasólámpa is lenge fénnel, gyengén
szuperál –

nohát, ez a hazai ipar, szívem,
hogy el ne oltsalak, kis piros.
Kezünket kulcsoljuk imára szerelőért,
vagy az ő kezébe nyomjunk egy húszast?
És tényleg holdkóros gyereke van neki?
Tényleg vizes lepedőbe csavarják szegény fiút,
ha derültebb, boldogabb időben a honi égre is eljut végre
divatját múlt égi kísérőnk, a kis schilling?
Rátette aranycipőjét az ember, az a fő – s nem elég?

Dehát minden könnyünk ráncunkban csurog,
láttad, Lacikám, és agyonsózza esti italunk –
hát élet ez? Vagy fél? Ó, altatóporos éji útjaink! Szia, ha
méssz.

Gyúrd alám magad, kedvesem, pici párnám,
az iparosok úgyis mind hazudnak;
biztosan taxival ment haza, nekem elhíheted.
Na és, ha neje beteg gyermekéhez?

A neutronbomba majd mindent megold, amit összeköt.
Anyukám! Anyukáám! Nem az enyém. Te magad.
Úgy farolj. És jobb, ha nem figyelsz.
És vagy új gépi fogkefét veszel,
vagy kevésbé mócsingos karajt, kicsi csókom.
Vagy tétess új koronát.
Liheghetek? Jó, nyögni is fogok.

Mintha egy csillag... De tényleg,
valódi csillag szállt alá erkélyünkre
háztáji Názáretünkben, felragyog a szögesdrótjain.
Leheletemmel melengetlek, női Jézusom,
te fordítva megfeszített, te meg-megváltó,
te bal, te jobb, te középső', te zaftos szimmetria,
te méregdrága, te dupla kunhalom, alulról égbe szállt csoda
Párállsz, gőzölsz és kivirágzói:

Csillagot látsz és népet itt körötted –
dehát mazochizmusunk ezer éve tart,
és századok óta kéjlesünk, ugye?
Egyre nagyobbra reszelték, tudod mégis a kulcs lyukát.
Csináld csak. Ezt kapd be, szívem.
Történelmi emlékmű meredez itt,
szertehányom országtestemet.

A szerelő biztos hazaért, a mosogatórongyot
is megette már a sötét konyhában, hol három édesanyja
horkol húgyos matracon. Ne félj. Csak szeress.
Ez a tag is a népé. Én vagyok. Azt hiszem.
Sért a koronád. Törölj le szádról.
Kulcslyukadhoz, te drága, ma ne hívj más szerelőt.

Alszik a nép, talán kifáradt.
Na persze, 1514 meg 1848 meg az évfordulók.
Rostonsült Dózsák, angolos Széchenyik.
A későbbieket majd forró füledbe súgom, te édes,
te pörgő húszforintos – úgy mutasd magad:
fonákod a jobb. S mit érsz, életem, címerem?

Sikong vezetőkein a hajnal, menetrend szerint,
felrebbenti kisdéd csillagunk.
Madár vagy levél? Hogy hull, hova száll?
És itt van a füstköd meg az alapbér. Csupa gond.
Heléne Rubinstein szájnyma poharunkon.
Ez a hölgy is itt vacsorázott? Gratulált legalább?
Hiszen mi megláttuk-leltük *azt* a célt,
lehet löni rá négytől ötig, kedden s pénteken.
Dús rúzsával a szereplő hátára célkört rajzolok,
neked fut, meg- és eltalálhatod szürke szíve közepén.

A villanyszerelő, persze, ott a lépcsőaljban,
súlyosan hever, kilóg a borralója.
Hát lehet ezekkel? Ilyenekkel mit s hogyan lehet?
Anyaföldjüket sem mossák le térképes tenyerükről,
csak elesnek egy szívrohamban, te édes.
Lopják a meszet a falról, körmük alatt vinnék el haza,
odakaparják, és ujjlenyomatukat is lesikálják közben itt.
Bőrükkel tapétázva a folyosó, e közös hüvely, érzékenyem.

Parasztfiú lehetett, azok fekszenek így
szertehányva, mintha csak otthon...
Mint aki Bécsig, mint aki Mohácstól...
Tovább nem mondhatom, majd este elsúgom.
Őse, hőse, regőse, rege-rejtem, megdalolom én.
Pusztul a nép, és foglalt a mentőállomás.

Száma négyjegyű, a számlája hat. 00-ák.
Hívd fel a minisztert, ha másutt látogat,
a helyettesét: a kölnizett birkahúst ki eszi meg itt,
mikor a nagy magyar este ránk borul, akár egy pohár
vörösbor –?

Emide fél négykor csurog le a széleken, végeken,
félhatkor amott, s mi fekszünk fél ötön,
egy muri szétdúlt asztalán, lakodalmas lepedőn, abroszon.
Lassan, miként a gyertyaszál, elfogy
egyetlen piros Pefőfi Sándorunk –
nézhetjük majd égő függönyünket.

És látom, hogy meglopják a holtat.
Ezresével akarnak telefonálni, mentőért talán?
A Szabad Európához? Vagy Helsinkibe?
Nagy árat kér a nép magáért, mutatja e példa.
S példabeszédem holnap a lapban megmutatom.
A pénztárlak előtt szerdán majd elmesélem,
milyen izgi volt a holt. Ha volt.
Holdkóros gyereke van neki. Kettő. És bajusza.
És három anyja. Meg özvegy felesége is mától.
(Ez azért mégis égre kiált, akár egy gyárkémény, ugye?
A környezetszennyezésről még nem is szóltam,
kiment fejemből a Balaton, de Ózd is.)

Most fordulj hanyatt, hadd lássalak, mint ki vízen lebeg.
Feléd fordulok, el a rút világtól.
Az ott, ott benned az a bíbor, az áll jól nekem.
Ajzza szellemem. *Az* se férfi, se nő, az nemtelen.
Ó, játsszunk, felpörgetlek, szebbre s szabadon.
Jó lesz, s ha nem, tovább is mondhatom.

A szerelőt már újsággal letakarták,
holt arcán virít a versem.
Megírom én, hogyan borítja el mű-művem a népet,
és tudattalanom zsákjában ügyész kotorász,
bizonyítandó, hogy én löktem le a lépcsőn
a holtat (ez jó, pikáns motívum);
leszopogatott gyerekcsontokat rángat ki belőlem
egy lélekbúvár a rézüst-fejével, amiben összefőttünk
az össznépi kollégiumban – anno dacumál –,
amit az emléktáblák még egybetartanak.

Persze, egy gulyáságyúban sok a paprika.
Egy Gábor Áronban sok a spiritusz.
Minden harangban túl sok az ágyúérc.
Túl sok van benned belőlem.
„Szaporodik fogamban az idegen anyag” is.
Megmosom számat, majd tisztán megharaplak, ott.
És megérted végre, hogy a költő sorsa elviselhetetlen.
Azért viselik annyian. Már a szerelők is
Petőfi pózában hevernek emitt,
bár nem Héjasfalva határában, amott,
hanem a maradék lépcsőházban, ki-benyúlva a határ-réseken.
És az felbőborlik intő ujjaiktól.
Nyakán át-átcsúszhatnak nyakán. Talán. Igazán.

Az emberi egyetemesség, lám, határtalan,
s ők a határokon, a szavakon túli példák,
a tarlott Örök Vadászmezőkön, bizony.
Hol egyebütt, hol lesznek láthatók?
Egyik ligete itt virít, három muskátlival.
És minden halott egy-egy történelem. Mi más?
Ellensúly a vitorlás jelenen. Isteni kolonc.
Jól mondom? – Most kiálts.

Szimbólum e társasház – innom adj,
s megmondom, mié, kié. Mindent ideölelek neked és beléd.

Csak ne ketyegne úgy a taxióra.
Emelné fel fejét a sofőr a dudagombról,
máris lenne elég csend gondolkodni róla,
s arról, amit munkás fejével gondol.
Csakhogy szélütött. Ó, történelmi szél ez, isteni szellet.
Görnyed, mintha ölében óvna vigyorgó csecsemőt.
S a szerelő fölé szoborként horgadnak, váll váll mellett,
gipszben, betonban talpig a kemény fiúk.
Emlékművekké öntötte ki őket a lötyyedt döbbenet.
Isten lesz, aki az utcára facéran kijut.

Dermed, mert kihál? – nem mozdul ez a nép.
Vagy koszos az ablak? Másnapos a költő, aki néz?
Nyolcvannégyes? Lyukas ötvenhatos?
Édesem, csavard magadra takaród,
és csavard már lennebb Johnny Cash-t.

A szerelő még mindig ott dögöl.
Borostája erdélyi rengeteg: rengeteg.
Szíve felett elfeledt felvidék,
újságján ott az új. Szabad(ka).
És minden reá illenék,
akár az ing vagy nagykabát.
Szívén csak Pestet viseli,
e közép-európai kabalát.

Persze, sok a vodka, a professzor s a balhé,
és holtan fekszik drága szerelőnk, Petrovics Sándor is,
görbe ujjával jobbra int.

Fölébe horgadnak, örök hekszensússzal
legszeretettebb írószozsédaink,
a derékba s idegenbe szakadt derék magyarok.
Neked magyar-rázzam? Nem kezdem el megint.
Elég, hogy vagyok s ennyit láthatok.
Elvagyok egy-egy elmúlásban.

Lopd el szemem, kedves, rejts el bíborodba,
belőled születőben kipislogok én, és látom, de nagyon:
lent sündörög a népem, talpig dezodorban,
gebinbe felvállaltam egy vasárnapon:
egyen, igyon – Dózsa s vérpatak,
rostonsült és hígított hajnalok –
ám legyen, télikabátomban is disszidálhatok.

Dél. Most délre jár. A fél ország eszik.
Másik fele etet. Éljen a demokrácia!
Amennyit harapunk, annyi Hunnia.

A szerelő szája üres ott alant, fekete lyuk,
a taxisofőr feje egyre csak dudál,
és szobrot állanak a kemény fiúk.
Édes, te vagy most az üres, a cukros alagút,
mesehegy-völgyed kapd össze,
ne döngessek mindig nyitott kaput.
Mert akkor kaputt!

Szellemtelen és jellemes vagyok.
Apósom így szeret.
Noénak hívják, és összeterel
párba ivarilag érett népeket.

Majd életet lehel a szerelőbe is,
aki az este mindenből kimaradt, barátaim.
És ring a bárka. És reng a ritmus, zeng a kín.

Van egy apám is valahol; hogy el ne felejtsem,
kést fenek érte néha hajnal fél négy óra tájt.
Kakaót iszom közben, s nézem véretem:
megtúr még, vagy belőlem kiszeret.
Jaj, fürdőköpenyben látom a halált.
Édesem, leszel még te is bíborabb,
az ablakot pucolva fenem késemet,
és sikong az átlátszó üveg.

Viszik a szerelőt: népség, katonaság...
Ajándékoztam néki holdkóros gyermeket –
úgy szép az élet, úgy teljes a vers.
Szeretnék téged is, egészen,
de gyerek nélkül sajnos nem lehet.

A szerelő bal keze lelóg,
feltörli-mártja a behordott sarat,
görbe gyűrűsujjáról lecsepeg.
Bíboraidat, kedvesem, édesem, húsom,
rejtsd el most, vond össze, mert nézem a halált,
és nincsen vére, csupán latyak lötyög,
meg körben a nép, persze, katonaság,
a szomszédok, akik korán keltek szombaton,
s fejük fölött, mint ugrókötelek,
átcsapnak laza délkörök.

Valahol volt egy szívem – matatok magamon,
leesett, akár egy kabátgomb, és volt egy örökölt
furnéros szekrényem, az alatt lehet.

Komód alá nem gurulhatott. Nem olyan kerek.
Anyám fekszik ott, a szobaporban, kincsem,
tárd szét a combod vagy az ablakot.
Van egy szerelőnk, holdkóros fiának nincsen.
Most viszik neki. Ijedtében dadogni fog.
Lefogodom. Lefogadhatok.

Hát nem nyílnak szép, fodros szeméremajkaid?
Némaság terjeng, akár a konyhaszag.
Ráanganod, sikonganod, jaj, most kellene.
Muszáj, bíborom. Banánligetet
tiportál szét a farod alatt.

Ágyba simít az álom, mint egy malteros lapát,
kilátszik sírna arcod. Hat riasztott szomszéd sem
exhumál ebből a hosszú kéjből.
Magyarul alszol te legalább?
Azok ott lent úgy ordítanak,
más magyar nyelvre nem telik nekik.
De van egy halottjuk, lett egy árvájuk is –
beleizzadnak cipőjükbe a szobraink.
Megint? De ki az, ki megint?

Ezt, ezt a kést nyeld be torkig, drága bíborom,
bíborkám, keserűm, tengeri sós.
Tested nyomán felcsap a világ majd,
lenyallak magamról és emlékezem.
Vörös vagyok tetőled, akár egy zászló.
Széllel loboghatok. Néz a szerelő fennakadt szemével,
és jó kollégád lesz neked amott: látom, meztelen s felajzva
rohan utánad a Vadászmezőkön, az első kanyarig.

Szaladnék vérnyomodon én is, de magamon látom.
Én viszlek, én hullatlak téged, végleg-gyönyörűm.
Magam vagyok csak, zászlóbíborban roppant derékig,
rámragadsz, félbevágasz, kicsi szentem.
Aludj és álmodj. Jobb nekem,
le mosnak majd a rendőrök, lecsurogsz rólam, leperegsz,
le talpig, le földig, anyáig. Kijutottam.
Fűrészelnek odakint, dobogót kalapálnak.”

*Azt szavalják, feladat kell nekik,
hanem halálra válnak céltalan;
s hogy éljen a kötelesség!
Lakkpapucsuk orrán nézik estétájt a napfényt.
Amott meg... Amott meg amott van.
Odább semmi nincs.*

Budapest, 1984. december 6–10.

Az alkalom

szülhetett volna nevet az egyszer-éltnek,
álmodhattunk volna élő azonosságot
a szobrok helyére, mindannyiunknak.
Nem barátokat látok, nem polgár- s elvtársat,
csak egy őseredeti másait, tükröződve elfakulásig.
Egymásra vetült alakok, leszerelt katonák emelnek
csöveket,
tartják az égő tetőt, fogóznak össze munkában, majálison,
és félek, kiáll a nevéen szólított hír s halál elé, a sor
megszakad.

Megtart magának az arctalan, a jeltelen élet, a hallgató erő?
Hősként ünnepli, bódítva sejtjeit a tervezett tenyészet,
egymás váladékaival itatva mindeniket?
Ez a rend, ez a mód, ez a csempe látszat,
mást mutat, mint mi vele szemközt történik az igaz
világban.
Ez a mutatvány, a munka: belesimulni a néma, fordított
tükörbe.

Ki vagy? – megszólíthatlak-e emberi nyelven,
mely maga is százfelé szakadva hálózza tűnő tárgyait,
népeit,
vagy csak a zsigeri társulásban, a szeretet kínjában üvölt föl
a ráismerés, mikor majd magamat kiáltom, egyhangon
veled,
és elveszek szótalán hangommal, mint kit megsemmisítő kéz
lök az egyöntetű mindenség iszamos sejtjei közé.

Látom, nevetsz, rühelled érzékenységemet, büntudatomat,
hogy mit számít, ki mit ír a bérlista oldalára,
és a fejfán mindegy, hogy mi áll. Nekem jut időm erre,
ilyenek az én kedvteléseim, ez az én könnyű dolgom:
neveket kitalálni, vagy hazudni akár.

A MONOLÓG

Beszélgetni is fogunk egyszer,
nem csak beszélni, én
egy világos konyhában ülnék le veled,
elvégre annyit álltam tribünök előtt,
az eszme katafalkjainál.
A csepegő vízcsap engem nem zavar, nem
hisszük már talán, hogy *ezek* szerelték ki a tömítéseket,
és aztán honosult kínai módszer szerint...
Honnan annyi víz?

Jó lesz nekem a hideg bor fele, az esti maradék.
Nem várok sokat, akarni is csak a lehető merem.
Tudom én, hogy a lázadások takaréokra állított
sparhelt mellett törnek ki, előbb az asszonyból,
aki az utcára küld kis reményért legalább,
noha félt, hogy másegyéb nyilall át szíveden,
ő sem tudja, manapság miféle lehet az.
Beszéljük meg előbb.

Lakott errefelé, a strekken túl, egy kis fekete ember,
a Korong utca 6-ban, a manzárdon, olyanokat mondott,
hogy „...itt töpreng az éj nagy odva mélyén:
a nemzeti nyomor”. Nem az. Ő egy másik.
Aszondja: „Íme, hát megeltem hazámat”, stb.
A fene tudja, zsidó szeretői voltak.
Az apja meg félromán. „Vagy tán egészen az.”

Képzeld el ma egy ilyen személyi lapot!
Meg aztán havi kétszáz ennek sose telt.
Az akkor egy tehén ára volt. Persze,
hova tennél, dugnál te egy tehenet a tizedik emeleten?
Egere is csak a templomnak van manapság.

Mondom, hogy nem érdekes. Ez olyan izé. Propaganda.
Ma más a pénz. Máshonnan jó. Hígban számolunk.
Míntha levesben keresnénk a vizet.
A sóder konvertibilis ám –
te éppúgy nem hiszed, ahogyan ő sem.
De nem ő az, akire gondolsz. Lenin semmiképpen.
Ennek nem volt szakálla, bajuszára sem kent bort sokat.
Hallgass rám azért. Tudom, nem új a szöveg.
Más Isten kéne, hogy olyant kitaláljon.
Annak aztán kegyelmébe ajánlhatnák
a mártírokat a hóhéraik. De azért az emberek is odaférjenek!

Há' nem?
Értem én, elvégre én is álmos vagyok.
Te hajnalban kelsz, hogy eljuss a hajógyárba,
én huszonnégy órás műszakban dolgozom. *Olyanokat*
álmodom.

Vagy szinte. Jó, hogy te nem látod, miket.
Felejteti próbálom, nehogy eszembe juttasd,
ha egy éjjel mégis ugyanazt álmodod,
mer' akkor égszakadás, földindulás, egyebek.

Mit is akartam mondani?

TÖREDÉK

Azok a hosszú mondatok...
A huszadik század második harmadában
fogalmaztam ilyeneket, vidéki tömbházlakásokban.
Hajnalra a mohóbb nők is elunták. Némelyiknek
felriadt gyereke a szomszéd szobában.
Ha nem szeretkezhettek, aludtak volna inkább.
Koránkelők voltak, többnyire szorgalmasak,
odaadok és aluszékonyak. Hogy is csak?
Mindig nedves volt a törülköző
a hideg fürdőszobában.

De azok a hosszú mondatok!
A világról. Színházról, anyanyelvről,
ilyesmiről. Amibe belealuszna a nők,
akik megtanultak már egyedül aludni
a divány piros karfájára dőlve, villanyfénynél.
Én meg csak mondtam nekik.
Beszéd közben jöttem volna rá, miről beszélek,
de a megvilágosodás előtt egy pillanattal
mindig történt valami. Semmi se történt.
Aztán egy reggel bevonultak Prágába a szovjet csapatok.
Aztán egy reggel egymagam álltam a tükör előtt.
A két esemény között se összefüggés,
se különbség nincsen. Ugyanaz a mondat.

Délelőtt kezdtem el, még munkaidőben,
néha tikkadt másnaposan, lelkesen és kissé öntudatlanul.
Folytattam tulajdonképpen.
Nem emlékszem a szavakra, csak a ritmusra.
Az ölelkezés vagy a teherautók ritmusa volt az.

A billencsek akkor már hamut szállítottak,
a folyóba öntötték, színen úszott a lepedéke
visszafelé, a forrásvidékre úgy terült,
mint famentes papírlap. S nem írtam rá a mondatom.

De mondtam. Elesek, ha elhallgatok.
Lehet, fölöttem a fákon villamosított gyümölcsök lógtak,
s legőszintébb motyogásomat hazafelé menet
úgy közvetítették egy meleg szobába, a posta mögött,
hogy edzett hasfalukat fogták röhögtükben
a szolgálatos lehallgatók. Jó szöveg lehetett,
otthon elmesélték nejüknek, pedig titoknak számított.
Nekik beszéltem ilyenkor, meg az Úristennek.
És nem tudtam, hogy beszélek, csak mondtam.
Aludtak már az elhagyott asszonyok, gyerekeikkel,
s mint hideg huzat, átvitte őket
a másik napba végtelen mondatom,
legyalulta rólam a holdfényt.
Pedig az éjszaka őrnaggyá dekorált.
Reggel olyan senki voltam mégis,
mintha akkor kezdeném el az életem.

A hosszú mondat pedig ment a maga útján,
sodort is, tartott is felszínén.
Úgy döntöttem egy éjjel, Dunának nevezem ezentúl.
Ezt a nevet a környéken én tudtam egyedül.
A többiek csak álltak libapimpós partjain,
némelyiküket csontig sütötte a nap,
bordáik árnyékát vetítette öreg barátaikra.
Azok, mint kikre vér fröccsent, hátraugortak.
Egyetlen asszony aludt békésen
a töltés lejtős oldalán, virított fehér lába.
Mindenki láthatta volna, de szeme másra állt.

Hol voltunk mi már akkor? Kicsodák?
Visszafiatalodtunk a történelembe, a halottak közé,
Kossuth apánknak szólíhattuk volna egymást,
vagy parasztnak. Ilyen a jó világ.
A Duna meg csak folyik, leng szélein a nád, a fűzfa.

Vagyis a hosszú mondat... A közepe óta felejttem,
vége már csak ezért sincsen.

A VERS GYEREKKORA

Szó borítja, rejti a föld egyhatodát,
nekem is van ajándék terepasztalom,
hegyein szabadságharcos kis katonák,
enyém a mező és a legelő barom.

Hazát választ a szó, határt von magának,
majd átszökik rajta, miközben ő az őr,
kívül bőrdönd-fekete, akár a bánat,
titkos kék örömmel bélelt legbelől.

Tűnik a szó velem, némán, mint az álom,
lehetek repülő, aelnök, sőt felnőtt –
lelkem is van, persze, néhanap kitárom:
kisfiú a házban a túl nagy esernyőt.

Síkra dübörög le velem a szó-vonat,
riadnak mindenütt a lusta bakterek –
egy puskával lennék csak ennél boldogabb,
töltényekre cserélném el a lelkemet.

A VÍZLAKÓK

Mircea Dinescu Liberation-beli nyilatkozatára

Léket vág a némaságba valaki egy éjjel,
több vagonra való ember lakik a jég alatt,
loncos alga-bundájukat a fejükre húzzák,
ne vakítsa meg őket, ha felettük kél a nap.

Szívvel lélegeznek, nem tüdővel, megszokásból,
rejtí, eltartja őket az indázó tenyészet,
fekete a gyomruk, szemükön só fehérlik,
nádszál tövére akasztja fel magát a részeg.

Vízen élnek és reményen ott lent a mélyben,
mint száműzöttek egy késő lázadás előtt.
Halakkal háltak, s most hangtalan sírnak, kiáltnak
iszap-bölcsőjükben uszonyos, pénzes csecsemők.

A parton deszkából ácsolt Auróra-féle,
oldalát halászok verik: mintha ágyú szólna.
Valaki vágja a jeget – s gyereket félti mind
a vízi köztársaságban, nem jön föl alóla.

1989. március 19.

A HELY

Ma, 1988. március 28-án temetik el Kolozsváron
Vásárhelyi Géza költőt. Negyvenkilenc évet élt.

Te, aki kiválni akartál minden áron,
behátráltál végül hát a sorba? –
csak hogy mutasd: gyilkos a tartalom,
mindegy s mindhiába könnyed a forma? –

álom s való közt, jaj, szabad az út,
átszakad, mint szénfal, életből halálba –
mély és meddő és csak gondolatnyi
a szemét alatt a barátok ásta tárna?

Az ismerős sötétben látó szemmel,
faltól falig botoltál elégszer –
s melyik jobb, ha egyként elveszejt:
vont a remény, vagy űzött a kényszer? –

vagy a mellednek nyomott kést
kellett magadba tövig benyomnod?
hogy végsőn végre kiáltson a száj,
legalább holtában ragyogjon a homlok?

Lehet viselni harsány hatalom
s néma sokaság nyomását egy szíven,
mások bűnét magadon torolni,
és felmutatni egy másik semmiben?

A lassú pusztulás, a módszeres,
a rendszeres, a törvényes, való:
csak lassú, módszeres, rendszeres,
törvényes pusztulással lesz kimondható?

Hogy hangzik ez a halál magyarul?
Ezt neked kellett volna még,
ismerőjeként, doktor, elmondanod –
és most másokra hagytad hűlt helyét.

MAGÁN-VERS,

amint éppen írom, Orbán Ottónak

Úgy szólok ma reggel, mint ki tud beszélni,
kisujjamból szoptam anyanyelvemet,
lehetnék, ha akarnék, halomra költő,
sőt, közügyi előadó, ha volna rá keret.
(Kissé nyílt az *e* hangzó e rímben:
erre rím és érv, hogy kissé ferde minden.)

Úgy vagyok a verssel, akár az alvással,
bőszén horkolok, de engem nem zavar –
többet mond messzeségről, csuda Afrikáról
a valuta-táblázat, mint holmi talmi dal.
(Most változott a ritmus, fene egye meg,
állna a szabály, ha elő-gondolok, vagy csak figyelek.)

Úgy, hogy – lásd – mindenre kerül magyarázat,
s ki lemond róla, nem idéz: bátor vagy botor,
életrajza mentség csak, és látszatra lázad,
míg közelébe sem került a látatlan szabálynak,
ezért szegi meg, tudatlan, ha kárára szól.
(No, már a ritmus, a rím is bomlik és bomol.)

Úgy áll néki a költemény, díszül nyakában,
mint ökörnek festett járom, valóban iga,
földet húz magával, vetést a döccenő ige,
ahhoz való s elboldogul véle vetés és hiba.
(Íme, a nyelvtani személy is közben változott–
de legyen boldog ő, a költő átkozott.)

Úgy ám. Ha tudnám! Keserves önhittség lehet
más nevében szólni, és már nem divat
(tűnődtem éhomra, itt mely rím volna hasznos:
álmodó szavamtól „az alvó felriad”? –
megteszi e forma nékem, mint eddig annyinak? –)
elrejt engem, felment a nyelvtani rag.

Úgy éljek, ahogy szónoki kérdések ezek:
felelni rájuk kívülem más nem köteles,
s a könyv szerint bennük a válasz is.
Dús nyelvi lakomák hígabb böjtje ez,
de a kérdés kérdése újból megalázhat:
kérdézhetünk-e, ha nem tudjuk a választ,
felfedi zavarát szép színén a látszat?

(Elmaradt a zárójel fentebb, mint kellék.
Ha kinyitnám az összest, felejténém csak:
lehet, költő lennék.)

AZ ALKALOM

(avagy előzményeivel együtt leírom, miképpen állt Csoóri Sándor 1990. január 7-én Kolozsvárott, az Állami Magyar Színház előcsarnokának homályos zugában, miközben egy szinttel fennebb a népfelkeléstől révült, lelkes és rémült értelmiség gyülekezett; és hogy miképpen talált haza)

Elmondható most már. Tele a világ edénye.
Úgy fordul, mindig másik felére kerülünk.

Erdély kiköpött és ál fiai, népművészek és népámítók
között
mi lettem volna szemedben, milyenek láttam volna
magamat,
ha sorjázom velük tíz éve már a téli Budapesten,
megosztva bút, árulva szőttest, hitelbe mind –?

Váltott üzenetek csak máig, kézfogások, jó félszavak.
Mint mikor két máshol-bennszülött egy csillagot néz,
s a látás láncain összekötődik láthatatlanul.
Elég az, bizonyosságnál hihetőbb s elmondható.
Boldogabb a testi valónál, múlhatatlanabb.

Gondolj Szilágyi Domokos temetésére, Kolozsváron,
a földbe ásott ragyogásra és fegyőreire, 1976-ban.
A nyakra hurkolt dicsfény hóhérkötele vagy
köldökzsinórja a példa.
A kód az erdőn túli táj neve volt. Nekem szülőhelyem,
nem titok, nem mese, és csak félig álom.

Elmondható most már. Tele a világ edénye.
Úgy fordul, mindig másik felére kerülünk.

Gondolj most a szurkos-szennyes árból felbukó földrész
gerendjére, 1990. január 7-én, ugyanott,
mikor a boldogságtól örvideni sem bírtunk,
s a féltés a szabadulókhoz sodort, nem egymáshoz,
de ugyanazokhoz a lelkesültségben már idegennek látszó
barátainkhoz.

Az a felemelő és csöktető pillanat, ugye? Ahogy elmúlik
éppen.

Ahogy ők egymásnak mondják a magukét.

Amit elmondnál ezerszer, ezer héttel az öröm véres hete
előtt.

De azon a napon, tudad már magadtól, hallgatni kell:
hagyni, nőjön, burjánozzon harsányan a túlérzékeny álom,
elveszett sorstársaink rémült reménye megint.

Némaságban a szólás, hurrában mindig a hallgatás,
a kényszeres lázadás előbb, s a történelmi tapintat utána,
az önmagát edző türelem – az tart meg épen,
mi bizton nyomoríthat. Leroncsolódik minden körülöttünk,
így meredünk ki nagyul, maradékként.

Elmondható most már. Tele a világ edénye.
Úgy fordul, mindig másik felére kerülünk.

Miképpen taníthat erkölcsre mégis, ki olyant nem
tanulhatott,
és mestert is csak látszatra tart? Maga munkása, művelője.
Az egyedül kimondott szó hitele igazabb talán itt,
mint a mások szájából kivett jelmondatoké.
Tartozékként csügg azokon a beszélő, s nem szabadulhat,
viseli súlyát, nehezét – oly egyedüli, akár a fájdalom.

Elmondható most már. Tele a világ edénye.
Úgy fordul, mindig másik felére kerülünk.

LEVÉL
A KARÁCSONYI SZERETETRŐL

(az erdőn túlra)

Milyen rosszul szeretnek benneteket
akik titeket nem gyűlölnek,
mert mindenki mást gyűlölnék szeretőitek.

Mindenki más gyűlöli őket eként,
és ti sem szeretitek a rosszul szeretőket.
Ellenségetek legalább igazi,
övé vagytok így azonmód.
Mert övé vagytok: ellenségetek.
Veletek nem lehet ő maga,
önmaga szeretője, mint ti nélküle.

Hullásotok igaz lesz általa s vele,
de kétséges a gyűlölő remény,
mert nem tart meg benneteket sem,
ha másokat elveszejt a szeretet.

A KAPU ÉS AZ ÚT

egyszerre mind a szűk kapun át a téli sárban
torlódnak nagy kannákkal csecsemőkkel
a szeretet kifosztott orgazdáiként

miféle tömeg ez hogy vagyonát
úgy cipeli akár a bűnöket?

zsoldosnak adott fiait letapossa
válogat a halottak között
fegyverével a kapun fennakad

a rongyokba rejtett remény
s a reményben a félelem segít?

az éhség az első csajkáig hajt csupán
tovább lökhet a méltó harag
de mi visz el ezután s milyen útra?

1989. december 23.

DÉLSZAK

Isten hátát látom szemem előtt
tégla fal előtt bekötött szemű asszonyokat
velük szemben kigombolkozó férfiakat
a gyerekek Isten kebelében láthatatlanok

Isten háta a vonatablak mögött rátapadva
ismeretlen szavakat használok magamban
hallgatom beszédemet és félek tőle
mint ki felnyitotta Isten kebelét a rejtekajtót

Isten kebelében szentek pörce ég
zsugorított kis katonák készülnek odaát
zsebkendőjük négy sarkában földjükkel a parasztok
Isten háta mögött pedig nincsen Isten

EMBERTELENÜL

Felgyúl a város az ünnepi fáklyák lángjaitól,
piros bakancsban jár a tűz a bolt előtt, olvadt üvegen,
a vaskések gyertyaként markolatig égnek,
parázsló zászlórudakon pára lobog csak,
számítógépek sisteregnek, süllő gesztenyék,
élet utáni dízsörtűz ropog: villanyégők
a színház vásári csarnokában, mennyei mennyezetén,
senyved bábuk hasában a kóc, gyújtózsínórként a vezetékek,
lopják a tüzet hangtalanul, fénytelenül, deres füvek közt,
mezőkön át, lobbantanak szomszéd városokat, hideg
falvakat is,
majd helyükön, a kormos tócsában kihuny a végső
felragyogás,
s olyan egyforma minden, tenyészet és találmány,
akár a világ kezdetén, istenre várva,
egyetlen percegő telefonkagyló hever a pernyén.

TÚZBEN, KÉPZELETBEN

(Kolozsvár, 1977)

Azt akarom csak, egy néma pillanatra
értelmet is gondolj bele a szavakba –
mert egy-egy szó régi sok fénye úgy vakít,
hogy sugárkörében már látsz is valakit.
Nagy hőst vagy kis bakát, pórt életre pörget,
megtapos e kerék s felszed, mint a földet.

Mindegy, hogy ki látszik: egyetlen szó ragyog,
glóriájába bújnak csalfa alakok,
s ő kitalált álmokkal, új, talált szavakkal
ragyog be mégis, és vigasztal, marasztal.
Holdas udvarából ellángolt gyermekek
és örök öregek szemével rád mered -
egy lesz benne minden és látható jelen,
egyszerre történik itt több történelem.
Célkörén a világba vaktában kilőtt
golyók jelzik a pontos elmúló időt;
s mint szelíd oroszlán a tüzes karikában,
ott vagy te a szóban, öröklétbe zártan.

E szó: haza. Miénk, a szóé. Sajatja.
Magát mondja békén vagy magát kiáltja
minden belőle szakadt földi nyelveken,
számtalan hangon szánkban egyként megjelen,
s úgy ég, miként látod: dózsakoronásan,
cirkuszi vagy oltári felmutatásban –
addig van, míg mondod, az ajkaid között
hangja zörög vagy földje: örökre örök.

Amit hiszel róla, azt mutatja néked,
kegyelmes tűzében majd mindent eléget.

Mit róla tudsz, az ő; hogy szereted: olyan -
billogként éget vagy szerelmes-csókosan,
szemedben szikra, nyelveden izzó érem:
mit csatán vesztettél, így nyered beszéden:
ha magad vagy, a szót, Őt már jobban érted –
megvakít, de látod. Látod? Ő az élet.
Ő az, akit értesz, kit vertél kapával,
átokkal is, s magad átok bánatával –
kit úgy szeretsz, hogy lázadsz ellene újabb
szavakkal – ő megver, és aztán elbűjtat.

Lehetsz, minek szültek, lehetsz más: ő éget,
húsodba égeti az egy mindenséget –
azt, aki vagy, s oly nagyon tudod a nevét,
más nyelveken is csak magyarul értenéd.

A SZÉLEK ÉS A VÉGEK

(Kőrösi Csorna Sándor sztúpája Tar község határában)

Palócföldön, tibeti szabály szerint,
gyalogszékely szentélye áll. Egy méhkas.
Mézelő lények háza, vagy korongolt rengeteg edény.
Fehér és arany kemence, a hamubasült pogácsa oltára,
a domb otthonos polcán álomi forma, önmagával teli.

Van egy ország, amelynek csupán végenincs szélei vannak,
és minden néven, nyelven nevezhető.
A leples bojtár új alakra talál itt, beleszokik,
homokfalra szavakat ír, közéjük plusz-jeleket, keresztek.
Kimié, ki-mié, ki mié? – szól a madár.

Eljutunk saját emlékművünkhöz végül, elhagyott
testünkbe vissza a képzelet határaitól,
ahová vágy vont vagy kényszer lökött,
befog a lép sugaras aránya, a gyújtópontban
egyetlenként lángra kapunk.

Krómnikkel főtereken önégető buddhista szerzetesek
nyögnek fel olyan *a* hangot utoljára,
mint mi, ha jajgatunk, vagy kimondjuk: haza.
Azt mondjuk végül: én – túl magas hangon,
Isten a meghallhatója csak, és a madár.

Egyetlen haza széleire bukhatunk bármikor, idegenbe,
szemünk elől vesztítve, szívünkben keresve aztán
golyóálló közepét. Remélve csak, vagy tudva már:
nem találja el magunk ellen fordított fégyverünk.
Ki hol, ki boldog, ki idegen? – a madár kiált.

Felállva, már könnyen, mintha már bátran és már-
egyedül

vándorlunk tovább a véletlen végek pereméről
előttünk elcsurgott vérnyomainkon,
morzsákat felcsípegető madarakra taposva,
kusza homályból tündöklésbe, tisztán, haragosan.
Nincs más út a belakott körben, az ég felé csak,
nincs több erőnk, csak a mennybemenetelhez való.

Istenülhetünk már. Ez a dolgunk. Nem feladatunk is.
Kiszakadunk – mintha önmagunkból fakadnánk.
Víz gyűlik helyünkön a szíken, vaditatónak.
Életünket éli a maradék, használja szavainkat,
újakat tanul nevünkkel, közneveket.
Úgy hívnak, mint a folyót, a szelet, holdvilágot.
Úgy futunk, úgy ragyogunk, úgy tűnünk.

Meg ne fogj, de megnevezz,
szólíthatsz, de el nem érsz,
mondjuk szállva távozóban, visszanézve, halottan.

A mennybemenetel mindannyiszor ijesztőn magányos.
Akár egy mértani vagy nyelvtani művelet. És semmi
több.

De nincs ennél több semmi, maga a semmi csak.

MENEKÜLTEK
AVAGY
A TAGADÓ FORMA

Ígéretet csak, nem földet,
menedéket és nem hazát
keresnek, és lábaiknál
hamuval telt az úti zsák,
szemükben a régi látvány,
szülőházuk, mint sószilánk.

Büdösek a félelemtől,
le mosni nincsen szappanuk,
otthoni verítékükkel
haza a Duna habja fut,
a betonból is kioldva
viszi a hírt, a gyors gyanút.

Aki magát ide lopta,
ma lop már az magától itt,
ki hagymázból szabadult meg,
eltántorog a mámorig,
leült egy dús plakát alá,
csöndben, ahogy a nyál folyik.

Nem köszöni meg a munkát,
mint aki nem tud magyarul,
áll a kubikos-gödörben
a magyartanár, mérnök úr,
sebeket olvas tenyerén
a jó pap, noha nem tanul.

Két ország, mint két vagon közt,
a pályatestre esve vár,
átgördül rajta az áru,
szellemteste nem érzi már,
hazányi foltban körötte
megalvad a vér, határ.

A szabadság borzalmait
ezen az ábrán nézni gyűl
meleg kabátban a honos,
s hallgat románul, lengyelül.
Néhányunkban egy másik ember
menekül innen legbelül.

SZILVESZTERI BALLADA,

*mely ellentmond önmagának,
és ezért egy kicsit az Úrnak is*

Elment Mikulás, Jézuska, József Attila,
mostantól, Uram, csak mi vagyunk ketten,
kik jövőre egymástól jobb világot várunk.
Én nézem, te csináld, ahogy meg van írva.
A többi teremtő, úgy látom, ráunt,
süketül, vakul, felejt önfeledten,
zászlóként leng a megmentett írha.

Nézz erre a tájra, én építettem,
neked csak meg kell mentened megint.
Túlszaporodott rajta a bölcs, a birka,
az új hívő több, mint a hős hitetlen,
vérünket veszik lelkes véreink.
De jó karám ez, tudja, aki bírja,
zászlóként leng a megmentett írha.

Látod, Uram, druszám, ma el sem mondhatom,
magamnak mondanám csak, írnék légyapírra.
Ne segíts, kérlek, e véletlen napon
maradj magadnak, jövőre nem zavarlak,
kezdj te új világot, én csak folytatom.
Enyém, sejh, az országház, a paplak,
zászlóként leng a megmentett írha.

Ajánlás

Herceg, kezedre adtam sorsom, lettem a híved,
az ősz szabálynak újra semmi híja,
üledékeinkkel telik meg a szabad forma,
s zászlóként leng a megmentett írha.

RÁNK SZAKADT PATYOLAT

Viszály nem keserít, nem dühít, csak untat:
más újat akarunk, de másoljuk magunkat,

és olyan ósdi ez a lankadtság, a bánat,
hogy akik megszoktak, mégis megutálnak,

kis alázatunk, a látszat nem látszhat a gögtől,
dőlyfünkben nótásan az apró-voltunk bog föl,

mégsem hisszük el, hogy mi vagyunk a jobbak,
noha egy rossz kor, s rosszkor, erre oktat,

csak tanulni nem tanultunk, bár miénk a példa,
a mély árba bukottak felszállt buboréka,

fulladó lökődik természettől így magasra,
lélegzetért, s nem hogy önmagát mutassa,

látszata nincs is, nyugtalan a felszín őrizetlen,
biztonságosabb volt talán lent, idegen vizekben,

a szabad ég azonban szabadon ránkborulhat,
tüze felszippant lelkeket és lelkes háborúkat,

vakon magunkba nézünk, csak magunkra van szemünk,
ragyogni látjuk, mi életben s lent tartott: bent a bűnt,

míg forrása, az ügyes erény, ösztön, titkos érdem
eltűnik, mint könnycsepp az álmodott fehérben,

s tétova dühvel vagy riadtan tapos vagy tapogat,
akit megijesztett; mert elfödött a ránk hullt patyolat,

lábnyomot rajzol maga elé, mint egykoron,
színe a régi vér, a sárga sár, az okos korom,

és nem tudja, valójában fényes tükrön állva vár,
valója s képe közt törékeny a szilárd határ,

s hogy égen, földön nincs más, mert nem lehet:
az egyetlen föld és emberenként azok az új egek –

viszály nem keserít, nem dühít, csak untat:
más újat akarunk, de másoljuk magunkat.

ÓMÓDI BALLADA

Most nincsen bűnöm, és társam sincs ezért.
Jó cinkosaim, hova-merre vagytok?
Egymás szemébe kenhetnénk a vért,
amit titokban egyikünk fakasztott,
másnap egymásnak vallanánk be önként,
egy sötét szobában velük mi történt.

A lopott holmit kézről kézre adjuk,
nem tudva végül, kié s ki rabolta –
a károsult rí, a magányos vad fut,
de egymást tépi boldogan a horda.
Nincs egyedül a bűnre képes állat,
áldozatában bár, társra találhat.

A meglopott csak más kárából élhet,
amaz szintén zsarolt vagyont örökölt,
a gazda más csak, ugyanaz a bérlet,
ekkora volt, és nem lesz nagyobb a föld –
s amit teremtettünk, nyomban felzabáljuk –
de együtt álljuk körül azt a vályút.

Osztozni a sápon, pénzen, asszonyon,
jogként elfogadni méltatlan kegyet:
megtanított régtől hivatal, rokon,
megnyugtató cinkos felsőbb rendelet –
Torlódva, marva zsíros tömkelegben,
nem érhető soha senki tetten.

Herceg, érted! A közös vétek megvéd,
hogyha a bandánk egy másikat kifoszt,
megvesztegeti a józan szerencsét,
megjátszhatja mindig a nyerő pirost.
Fonákját mutatva forog az élet,
bűnnel érezni csak a teljességet.

Herceg! Ezeknek gyöngeség a jóság,
ostoba gyáva, ki csöndes, nem csahos,
jellemhibás a szegény, aki sorsát
nem igazítja most ehhez, majd ahhoz,
a köz oltárán vért vagy szót nem áldoz.
Legfőbb bűnös az ártatlan magányos.

*Te a mélységet a gondolatokban keresed.
Ő a mélységet kurvákban véli feltalálni.
Amaz gyónásokat hallgat,
fivére véres zsigerekbe vágja a szikét.
Egyik barátom olyan mélyre ásott önmagába,
hogy kilyukadt végül és kifolyt,
már csak bábgubó.*

*A szenvedélyek, a bűnök, a szerelmek, a háborúk
ilyen furcsa alkalmakat kínálnak nektek.
Ilyen helyzeteket teremtetek magatoknak.
Én halkán lebegek csak, nem érdekel,
mekkora utat kell megtennem,
amíg leérek és elnyugszom a fenéken.
De süllyedek, egyre süllyedek, az az igazság.*

A nyelv kegyelmi állapota

Eljönnek órák, napok, szerencsésebb esetben hetek, amikor az ember jobban *érzi* a nyelvet. Az író olyankor írni kezd, a tróger pödörít még egyet a szitkon. Ennek mintha tollba mondanák, az élvezettel rácsodálkozik a leleményére. Úgy képelem, a tudós is ilyenkor fogalmazza meg világváltoztató tételeit, egyszerre összeáll a rengeteg elvont képlet és tudás: testet ölt.

A nyelv kegyelmi állapota ez, és nem tudható, min, talán a Hold járásán múlik az eljövetele. Vannak a nyelvnek ilyen ciklusai. Olyankor érzékenyebbek vagyunk, a szavak kész, végleges mondatokká állnak össze, megjelennek érzékelhetően. Biztos lejtésre, pontos ütemre lel az analfabéta. Körbefognak, ugyanakkor kitöltenek a szavak. Maga a nyelv. Olyankor mintegy önmagától fogalmazódik meg egy bonyolult ismerősünk jellemrajza, vagy a közérzetünk. Főnevek igésednek. Igézöt lebben egy jelző. A név, mintha magasból hullana alá, eltalálja viselőjét. Új szavakat tudnánk feltalálni ilyenkor.

Ez az az állapot, amikor a „kék az ég” mondat nem hat közhelyesnek, ellenkezőleg, megdöbben az eredetisége.

Ennél is több történik azonban. A pontos megfogalmazás önmagánál többet sejtet, más összefüggéseket, távlatokat. Valami rejtelem tűnik fel a világos mondat mögött: homályos tükör elé kerülnek a tárgyak, lények, fogalmak. Hiszen a megnevezettek mintha tárgyakká válnának, ugyanakkor élővé a tárgyak. Egyszerre történik a kettő, az érzékekben. Egymásba játszik név és megnevezett, és még *valami*. A nyelv mintha a világ egészébe helyezne mindent, összes kapcsolatait sugarasan felvillantva egyszerre. Magyarán: nyelvében él a világ. A legbanálisabb fogalomnak végtelen távlata támad. Csillós sejt mindenik mondat, újrateregethető belőle az *egész*.

Ragyogó és egyúttal sötét minden. *Egy*. Azonos. Boldogan sokféle mégis.

Ilyenkor azt érezzük: élünk a szavakban. A szavak által. Élünk, ha beszélünk (írunk). Mintha énekelnénk. Kifejez bennünket teljesen a mondat. Váratlan fordulatot vesz. Mint mikor a szélben szárán megpördülő falevélnek egyszerre látjuk csillogó sötét *színét* és bársonyosan homályos fonákját. A mondat úgy lesz a szokásosnál pontosabb, hogy akár megszegi a nyelvtani szabályt, és új törvényt teremt magának egyetlen pillanatra. Az isteni szótévesztés tünete: amikor elszólja magát a világ.

Ami pedig két szó, mondat között történik, az mi magunk vagyunk, és egy villanásnyi döbbenetben mintha újat tudnánk meg magunkról. Rés nyílik legalább, s azon át más tájakra látunk, habár nem ismerjük fel talán alakzatait. Azt is jelentheti ez, hogy léteznek „átjárások” a létben, amelyeket egyebek mellett éppen a nyelvvel, annak konvencióival simítunk, tömítünk el, egyöntetű és biztonságos, ám sivár látszatot teremtve.

A nyelv kegyelmi állapotában ez a védőréteg pattogzik le, és maga is részévé válik az egésznek: egyik teremtett, művi elemeként szétszárnyalnak a darabjai, hogy aztán – ha újra kibukunk a mindenség nyelvi burkából – talán új alakzatokban telepedjenek vissza a megnevezhetetlenekre, azok esetleges, önkényes nevéként.

Nem a halál ez, hanem egy másik világ sejtése és borzongató reménye.

Érzékeltetésképpen leírhatom az ilyenkor támadt rést mint női testrészt, amely szűz talán, legalábbis számunkra addig érintetlenül kínálja gyönyörét, odavonz, hogy megismerjük. Nem vezet a végtelenbe, de keltheti ezt a képzetet. Egy másfajta érzékelés lehetőségét kínálja, a teremteni képes világ várakozó és ismeretlen bugyrait.

A nyelv kegyelmi állapotának eljövetelekor egy légnél sűrűbb, szilárd tárgy anyagánál illékonyabb állagú gömbbe kerülünk, amelynek végtelen a határa, de azt teljesen betöl-

ti. Véd és mindegyre újra-szül, tiszta szemmel, elrontatlan érzékekkel. Az anyaméh bíbor biztonsága ilyen, és minden megnevezéssel kikerülünk belőle, viseljük a sokkját. A nyelvi konvenció álságos biztonsága vár, amely eszerint – és ezt érzékeljük ebben az állapotban – megrázkódtatásokat okoz. Valójában folyamatos rengések, döbbenetek sora a beszéd (az írás), éppen csak nem érzékeljük, ahogy a léglökéses repülő pilótája sem a sorozatos robbanásokat, amelyek együtt simán lökik előre gépét. A védő megszokás miatt a zökkenőmentes haladást tapasztaljuk beszéd (írás) közben ilyenkor, és nem az egyes csodás robbanásokat. Suhanunk és nem vesszük észre, mi történik velünk, miközben pedig érzékelő képességünk iszonyatosra nő.

A nyelv kegyelmi állapotában azonban beszédünk és azzal létünk ilyen összetevőit érzékeljük éppen. A robbanásokat vagy csupán sziporkákat lobbantó tüneményes ellentéteket, a nyelv magmájából feltörő rengéseket, amelyek mindegyre elváltoztatják beszédünket; a lelkünket is, ahonnan származnak.

Titokzatos maga a folyamat is; lám, nem tudom másként körülírni, mint képelettársításokkal, egymásnak is ellentmondó kis tételekkel. Lehetséges azonban, hogy fordítva történik minden: a képzetek és fogalmak társulva irányítják a szavakat, talán azonosan velük mégis: a nyelv homályos és ragyogó tudatalattijában.

Vagy mintha létezne, eredeti állapotában egy örök és emberi nyelv, amely úgy bukkan, tör fel a különféle nemzetekben, mint az egyedi tulajdonságok, jellemvonások az embereken, noha azok egy fajhoz tartozók. Szűkül, szegényedik így, miközben a nemzeti, az anyanyelv egyre gazdagabb lesz. Mint mikor egyetlen betegség tünete szaporodik, elburjánzik, de a gyönyörű kór, az emberiség egységes nyelve ugyanaz marad. Titokzatos fájdalmakat okoz, furcsa jelzéseket küld. Valójában azonban az egészség, az *eredet-*

tiség dül így. Elgondolom, hogy az egyetlen és később megosztott nyelv néhány alapszót tartalmaz, és összekapcsolódásuknak néhány lényeges törvényét ismeri csupán. Nem tudom *elmondani*, melyek azok. Hiszen anyanyelvem szavait kellene használnom, egyiknyelvet az egy töről eredt sok közül, a lehetséges megnevezésmódok egyikét, pedig az összesét kellene: az egyet. Lehet, hogy *ott*, abban az eredeti nyelvben, mély világban nincsenek is szavak. Vagy, ha léteznek, a mi tanult szavainkkal már nem lehet megközelíteni őket. A szavak megnevezése lehetetlen.

Ezeket a szavakat igyekeznek megtalálni az igazi költők, akik nem valamiről szólnak, hanem valamivel. A gyerekeknek sikerül ez leginkább. Külön nyelvtanuk van, s a legkiműveltebb nyelvekénél nem kezdetlegesebb törvényeik. Később éppen ezt kell feladniuk és elfogadniuk törvények helyett a konvenciókat. A költők örökös, fájdalomszerű elégedetlensége pedig abból fakadhat, hogy *érzik*: imádott anyanyelvükből képtelenek visszajutni abba az eredeti, ősi állapotba, amelyből valamely rengés törésvonala mentén az is feltüremkedett, forró még, de valójában megszilárdult már. Alakítható ugyan, de ellenáll. Anyagához kell igazítani a meghatározásra irányuló módozatokat, műveleteket is. A szilárd és forró anyag elváltoztatja mindazt, ami benne testet ölteni akar.

A nyelv kegyelmi állapotában azonban úgy érzékeljük, *éljük át* mindezt, hogy nem zavar a tudása. Az, amit ilyenkor ösztönösségnek nevezünk, úgy jelentkezik, mint a szeretkezésben: tartalmazza az eredeti tudást és a megtanultakat. A legönfeledtebb mozdulat is kiművelt valójában. Ez az érzéki tudás vezéri a szót, a köznapi életben természetellenesnek tartott „helyzeteket” vesz fel a mondat, legbensőbb természetere szerint. Levetkőzi a konvenciókat, gyakran a nyelvtani szabályt is, egyedül önmagának él, és önmagát csodálja. Anyagszerűvé válva mintha egy tükörgömb bel-

sejében látná önmagát, egyszerre mindenfelől: betölti képeivel az űrt és ezek a tükörképek maguk is anyaggá válnak: egymást mutogatják, egymásnak. Ebben a tömkelegben nem vág utat semmilyen szabály: hiszen a szabály maga ez *az egész*, úgy tartja be törvényeit, hogy magába foglalja azokat. Még csak nem is teremti, hiszen ő maga az.

Az Isten lehet ilyen.

Otrombán ihletnek nevezik a teljes létnek ezt a kegyelmi állapotát a nyelvben. De hiszen nem ez vagy az, nem külső élmény ingerel alkotásra – megézésre és megnevezésre – ilyenkor, hanem maga a nyelv, nem külső hatás váltja ki a szavakat, hanem a szó jelenik meg összes élő tükörképeivel. Ezért is ritkább bármiféle „ihletnél”, a darabosan „a nyelv kegyelmi állapotának” nevezett érzetknél is. Azt hiszem, nem kell költőnek feltétlenül írásba fogni az eljöveteleket. Csak hagyni kell, rábízni magunkat, élvezni szorító tágaságát, parttalan és mégis behatárolt térben a ringatózását, a ringatását. Hiszen talán ez az egyetlen olyan igazi és természetes öröm, amelynek forrása, oka és célja belőlünk fakad. És mindenkinek megadatik, az írástudatlanoknak és a némáknak is.

Az Isten-látta ölelkezés még ilyen.

Íráskor majd emlékezünk érzéki és éteri örömeire, sajnón, mert elmúlt, sóvárogva, hogy újra elérkezzék. Verseket írunk, és tudjuk, hogy soha nem írhatunk igazi verseket. Csak saját szavainkkal szólhatunk, az egészből kiszakadva, szegényen, bátran, meghatottan és dacosan. Magyarul: becsületesen.